

1965

OPHAVSPERSON/NØGLEPERSON

Henning Christiansen

FAKTA

Dokumenttype:
Note

Sprog:
Dansk

Omtalte personer:
Henrik Colding-Jørgensen

Arkivplacering:
HC arkiv Møn/HC breve 8

DOKUMENTINDHOLD

Analyse af Henrik Colding-Jørgensens "Lapidariske landskaber" (1965)

TRANSSKRIFTION

H Colding Jørgensen

Henning Christiansen:

I Ivan Malinovski's digtsamling GALGENFRIST fra 1958 (revideret 2. udgave 1964) står LAPIDARISKE LANDSKABER - 5 kortdige af en billedskabende, sensitiv, drømmeagtig karakter med et umiskendeligt haiku-præg. Henrik Colding-Jørgensen har formet disse digte i musik august-september 1965, som duetter for alt og baryton, obo, engelskhorn, fagot, viola, violoncello og slagtøj: Vibrafon, lilletromme, rørtromme og cymb. susp..

På forhånd kan man forudse at valget af musikalske ikklædningsmidler vil være en belastning for komponistens arbejde med digtene. Valget af både alt og bariton medfører at satserne arbejder noget tungt og massivt, hvilket dog modsvares af at H. C.-J. har fattet sig i korthed og således ikke er faldet for fristelsen til at puste teksterne op. Obo og engelskhorn, som formodentlig er indført for at skabe et klangligt balanceforhold til alt og baryton, dominerer klangbilledet fatalt. Der er praktisk taget ikke et øjebliks fred for den i samtlige sange, bortset fra en enkelt hvisle-hviske-episode, hvor de har instrumenterne ude af munden. Bag denne sikkert bevidste mangel på klanglig nuancering kan man måske se en idé om at skabe en klanglig sammenhæng mellem digtene, men virkningen er temmelig bombastisk.

Den første duet er fortrinsvis bygget på kvartklange, dog således at de første 7 takter bringer samtlige 12 toner og at de sidste, fra RUBATO, hviler i kvartklangen F-C-G (ob.-eng.h.-fg.) og D-A-E i vlc.:

Digtets to vers er brudt op analogt med dette. 1. vers er fordelt sådan# alt: "ski i luften en ga" – baryton; „skib sejler gavl". Med fikseret tonehøjde høres så alt: „tændes usynlige horisont", og samtidig baryton: „på vandets usynlige horisont". I næste vers indføres en anden idé. Alten talesynger teksten hvorimod baryton griber vokallydene og synger: „la ---- mo --- na" fra hhv. ordene „lave", „modstand" og „nat", på den måde forlænges vokalklangen. Vittigt eller smukt?

I 2. duet forholder H. C.-J. sig illustrerende til digtet. Man koncentrerer sig om ordene „birkens pensel" og „solen". E kort og fint forspil åbner for den drømmeagtige nedadgående melodiske

[s. 2]

vending H-A-F i fagot derefter samme vending i altén:

Illusionen om birkepenslen mod himlen svækkes lidt af, at det melodisk snarere er en hængepil det drejer sig om. Men H. C.-J. fortsætter sin tankegang og lader „solen” manifestere sig som en tilsvarende opadgående vending: AS-B-E. Intervallerne vokser ved „vokser”, fagotten griber det høje CIS, transponerer birkemelodien en sekund, solens melodi er transponeret til vibrafonen og i et pænt kontrapunkt åbner de for alts og barytons i fikseret tonehøjde og staccato udtalte meget kloge ord: „digtet er færdigt”.

Disse tekst-ord kan opfattes dels som en oplysning om at billedet er et digt, dels som en oplysning om at digtet skal opfattes som en krusning på vandet, borte i samme øjeblik det er læst – et „lyssekund”. H. C.-J. har ikke forholdt sig til denne flygtighed, men sangen er smuk.

Det 3. digts første linie har inspireret til hvisleviskelyde fra musikerne, udbygget med cymb. susp. og ordene dukker op i sssss—massen. Nå ja, en plausibel løsning. Digtenes velnok smukkeste billede: „forsænket i sig selv” o.s.v. er udtrykt i en rytmisk forskudt unisonsang farvet af en vibrerende vibrafonbrøndklang og svævende lange toner i det øvrige instrumentarium. Det er ganske ligetil, men viser tydeligt den begrænsning den illustrative opfattelse af komponistens opgave giver, hvor det drejer sig om at udtrykke kortformen og ånden i digtene. (Poul Borum har i Vindrosen talt om det „Webern-agtige” ved Malinovskis kortdigte). Men det er ikke bare H. C.-J. som skal skoses for det. Det lader til at det er et alment musikalsk problem p.t..

De sidste to sange virker ikke helt overbevisende - heller ikke på baggrund af H. C.-J.s illustrative udtryksidé. Selve 4. digts billede af byen som forsvinder som gløder der slukkes, er meget dystert og håbløst, der er noget afskrækkende ved det. H. C.-J. beskæftiger sig vist ikke med den side af sagen. Man kunne ønske at han i det mindste havde forholdt sig rent ironisk til det, (der er tilløb til det - eller er det klodsethed?), så havde der dog været en klar holdning at tage stilling til. Gløderne skildres ved hurtige kromatiske løb, det sprutter formodentlig i dem. De to sangere går med oprejst pande hånd i hånd med stor tertz om munden og djærve store septimspring i støvlerne. Det er ikke nogen god sang. Til afslutning skal sangerne råbe, mf op rytmiseret: . /. . /... - ”eksi/sterer/denne by” og sige brudt op af forde-

[s. 3]

lingen mellem de to stemmer: „ikke længere”. Ja, det er banalt.

Det sidste digts rolige rytme som åbner sig i et kort lysglimtende sekund, indbyder ikke til de lidt komiske rytmestød sangen er bygget på.

Sekvensen: „så brat herud / med et så blind” virker stivbenet og ubehjælpssom:

Man har som helhed det indtryk, at H. C.-J. har arbejdet grundigt og meget tænksomt med disse sange. Af partituret fremgår det, at de er skrevet i Frankrig. Det forpligter naturligvis ikke, men lidt esprit havde ikke været at foragte.

Der er adskillige komponister som i disse år føler sig tiltrukket af poetiske kortformer baseret på haiku-traditionen. Kortdigte har ligesom den egenskab at de klinger videre, fortsætter langt ud over de få ord som danner dem. Der er nok ingen recept på løsningen af deres musikalske problem, men måske kunne man til en begyndelse forde, at musikken skulle have de samme egenskaber - klinge videre ud over de få toner som danner formen. At anvende musikken til at illustrere digtene, er en for ringe rolle at tilbyde den.

Dette værk er komponistens debutværk, og af en debutant kan man naturligvis ikke kræve fuldgylldige værker. Det er en selvfølge at ovenstående kritiske bemærkninger skal læses på denne baggrund. Der kan nemlig trods alle indvendinger ikke herske tvivl om at komponisten har talent - et talent af den robuste slags, som i det foreliggende værk især ytrer sig i grundig omhyggelighed og en evne til at udtrykke sine idéer præcist og uden unødigt fyld.

Det er gode egenskaber og man må håbe at talentet efterhånden modnes og i højere grad finder frem til sin egenart således at der ikke gribes så fundamentalt forkert, som i forbindelse med disse digte.

H. Colding-Jørgensen

Henning Christiansen:

I Ivan Malinovski's digtsamling GALGENFRIST fra 1958 (revideret 2. udgave 1964) står LAPIDARISKE LANDSKABER - 5 kortdigte af en billedskabende, sensitiv, drømmeagtig karakter med et u-miskendeligt haiku-præg. Henrik Colding-Jørgensen har formet disse digte i musik august-september 1965, som duetter for alt og baryton, obo, engelskhorn, fagot, viola, violoncello og slag-tøj: Vibrafon, lilletromme, rørtromme og cymb. susp..

På forhånd kan man forudse at valget af musikalske iklædningsmidler vil være en belastning for komponistens arbejde med digtene. Valget af både alt og bariton medfører at satserne arbejder noget tungt og massivt, hvilket dog modsvarer af at H. C.-J. har fattet sig i korthed og således ikke er faldet for fristelsen til at puste teksterne op. Obo og engelskhorn, som formodentlig er indført for at skabe et klangligt balanceforhold til alt og baryton, dominerer klangbilledet fatalt. Der er praktisk taget ikke et øjebliks fred for dem i samtlige sange, bortset fra en enkelt hvisle-hviske-episode, hvor de har instrumenterne ude af munden. Bag denne sikkert bevidste mangel på klanglig nuancering kan man måske se en idé om at skabe en klanglig sammenhæng mellem digtene, men virkningen er temmelig bombastisk.

Den første duet er fortrinsvis bygget på kvartklange, dog således at de første 7 takter bringer samtlige 12 toner og at de sidste, fra RUBATO, hviler i kvartklangen F-C-G (ob.-eng.h.-fg.) og D-A-E i vlc.:

Digtets to vers er brudt op analogt med dette. 1. vers er fordelt sådan; alt: "ski i luften en ga" - baryton; "skib sejler gavl". Med fikseret tonehøjde høres så alt: "tændes usynlige horisont", og samtidig baryton: "på vandets usynlige horisont". I næste vers indføres en anden idé. Alten talesynger teksten hvorimod baryton griber vokallydene og synger: "la - - mo - - na" fra hhv. ordene "lave", "modstand" og "nat", på den måde forlænges vokalklangen. Vittigt eller smukt?

I 2. duet forholder H. C.-J. sig illustrerende til digtet. Han koncentrerer sig om 2 ordene "birkens pensel" og "solen". Et kort og fint forspil åbner for den drømmeagtige nedadgående melodiske

vending H-A-F i fagot derefter samme vending i alten:

Illusionen om birkepenslen mod himlen svækkes lidt af, at det melodisk snarere er en hængepæl det drejer sig om. Men H. C.-J. fortsætter sin tankegang og lader "solen" manifestere sig som en tilsvarende opadgående vending: AS-B-E. Intervallerne vokser ved "vokser", fagotten griber det høje C13, transponerer birkemelodien en sekund, solens melodi er transponeret til vibrafonen og i et pænt kontrapunkt åbner de for alts og barytons i fikseret tonehøjde og staccato udtalte meget kloge ord: "digtet er færdigt".

Disse tekst-ord kan opfattes dels som en oplysning om at billedet er et digt, dels som en oplysning om at digtet skal opfattes som en krusning på vandet, borte i samme øjeblik det er læst - et "lysesekund". H. C.-J. har ikke forholdt sig til denne flygtighed, men sangen er smuk.

Det 3. digts første linie har inspireret til hvisleviskelyde fra musikerne, udbygget med cymb. susp. og ordene dukker op i sssss---massen. Nå ja, en plausibel løsning. Digtenes velnok smukkeste billede: "forsænket i sig selv" o.s.v. er udtrykt i en rytmisk forskudt unisonsang farvet af en vibrerende vibrafonbrændklang og svævende lange toner i det øvrige instrumentarium. Det er ganske ligetil, men viser tydeligt den begrænsning den illustrative opfattelse af komponistens opgave giver, hvor det drejer sig om at udtrykke ~~xxxxxxx~~ kortformen og ånden i digtene. (Poul Borum har i Vindrosen talt om det "Webern-agtige" ved Malinovskis kortdigte). Men det er ikke bare H. C.-J. som skal skoses for det. Det lader til at det er et alment musikalsk problem p.t..

De sidste to sange virker ikke helt overbevisende - heller ikke på baggrund af H. C.-J.³ illustrative udtryksidé. Selve 4. digts billede af byen som forsvinder som gløder der slukkes, er meget dystert og ~~hæ~~ håbløst, der er noget afskrækkende ved det. H. C.-J. beskæftiger sig vist ikke med den side af sagen. Man kunne ønske at han i det mindste havde forholdt sig rent ironisk til det, (der er tilløb til det - eller er det klodsethed ?), så havde der ~~h~~ dog været en klar holdning at tage stilling til. Gløderne skildres ~~x~~ ved hurtige kromatiske ~~hæ~~ løb, det sprutter formodentlig i dem. De to sangere går med oprejst pende hånd i hånd med stor tertz om munden og djærve store septimspring i støvlerne. Det er ikke nogen ~~gud~~ god sang. Til afslutning skal sangerne råbe, mf og rytmiseret:
. ./. . /... -"eksi/sterer/denne by" og sige brudt op af forde-

lingen mellem de to stemmer: „ikke længere“. Ja, det er banalt.

Det sidste digts rolige rytme som åbner sig i et kort lysglimtende sekund, indbyder ikke til de lidt komiske rytmestød sangen er bygget på. Sekvensen: „så brat herud / med et så blind“ virker stivbenet og ubehjælpssom:

Man har som helhed det indtryk, at H. C.-J. har arbejdet grundigt og meget tanksomt med disse sange. Af partituret fremgår det, at de er skrevet i Frankrig. Det forpligter naturligvis ikke, men lidt esprit havde ikke været at foragte.

Der er adskillige komponister som i disse år føler sig tiltrukket af poetiske kortformer baseret på haiku-traditionen. Kortdigte har ligesom den egenskab at de klinger videre, fortsætter langt ud over de få ord som danner dem. Der er nok ingen recept på løsningen af deres musikalske problem, men måske kunne man til en begyndelse få fordre, at musikken skulle have de samme egenskaber – klinge videre ud over de få toner som danner formen. At anvende musikken til at illustrere digtene, er en for ringe rolle at tilbyde den.

Dette værk er komponistens debutværk, og af en debutant kan man naturligvis ikke kræve fuldgældige værker. Det er en selvfølge at ovenstående ~~kritiske~~ kritiske bemærkninger skal læses på denne baggrund. Der kan nemlig trods alle indvendinger ikke herske tvivl om at komponisten har talent – et talent af den robuste slags, som i det foreliggende værk især ytrer sig i grundig~~hed~~ omhyggelighed og en evne til at udtrykke sine idéer præcist og uden unødigt fyld.

Det er gode egenskaber og man må håbe at talentet efterhånden modnes og i højere grad finder frem til sin egenart således at der ikke gribes så fundamentalt forkert, som i forbindelse med disse digte.